

af-
de
con-
e
ge-
de
die
en
het
at-
van
door
gaat
een
klaar
en
geweten

kunnen wij-
zijn. Maar
t verhaal,
n. De hoofd-
effelijk, van
in ontleding
ik dit boek
voor onze
gelijke door
cht gerijpte

C. T.

B Shaw.
is wel een
best de aan-
door. Ze is
geschiedenis,
hur dat ook
in zooverre
zoals de
harlemagne,
den bodem
wonder en
fd geweven.
van Jeanne
i eenvoudig
ankrijk tot
Engelschen,
an Bourgon-
beelden, be-
teumpunt en
m; dat den
rijk noemde,
te zelfs in
ter kroning
te hebben
rs te Com-
Engelschen
nis wegens
te Rouen;
in 1456;
laard werd.
een ruwe
rdeeling van
en, die volg-
het wereld-

ers, die zich
ten een zeer
en, al naar-
en wereldbe-

heeft in het
VI, dat op
Franschen
vereerd zal
den verren,
elsche lorde
a har niet
minste ten
famelijk cul-
ae toch een-

ken, die de
woorden niet
gelijken, als
oor wie hem
ur. Men kan
aande Jezus
lezus, de ka-
pogt. Als hij
ten de men-
Als hij den
er weer uit,
maar de ver-
ten aan God

lijdensmacht
„gestaan”,
slag, als een
schen voor-
ur niet kun-
st, met zijn
ische trouw-
rheid is im-
ervatting; dat
de en daarin
s heeft zijn
dwazen en
gehoorzaam.
Hij het platte
en snijdt van
dat Hij ons

een poosje vloeken” om haar gemoed te lichten; dat haar eenvoudigen vader niet wil erkennen zelfs in haar val, maar beweert van hooge komaf te zijn; dat om zich van den brandstapel te redden zegt de gevolgen te dragen van een ongeoorloofde relatie met een Franschen heer (ze noemt er drie); dat demonen oproept en zelfs haar ziel aan den booze wil verkoopen, om Frankrijk te redden. Dat is dus nog zoo ongeveer het Engelsche standpunt van 1431, volgehouden ook in den tijd der „Maagd”-koningin Elizabeth.

Van het werk van Jean Chapelain, dien Franschen lumburg der zeventiende eeuw, rep ik niet eens: zijn werk over La Pucelle was één le-
teurstelling, — behalve uit typographische oogpunt.

Voltaire, de groote spotter, heeft het beeld der Maagd van Orleans naar beneden gehaald en ver-
treden, al was het alleen maar om in haar te tref-
fen het geloof aan het wonder, aan het boven-
natuurlijke.

Zelfs Schiller is niet gelukkig geweest in zijn Jungfrau von Orleans: dat bv. de Maagd ver-
lieft zou zijn op een van de vijanden haars volks,
den Engelschman Lionel, is niet in overeenstemming
met de algemeene trekken van het beeld, dat de
historie ons van Jeanne heeft overgeleverd, en als
kunstproduct is zijn drama, om het zacht te zeggen,
er niet door op een hooger plan geplaatst. Schiller
laat haar sterven op het slagveld in plaats van
haar te laten verbranden, zooals in werkelijkheid
gebeurde. Inderdaad, Schiller's Jungfrau is niet de
echte Maagd. Zij is „verdrongen in een heksen-
brouwketel van ziedende romantiek”, zegt Shaw.

Al deze literaire producten handelden over een
legendarische Jeanne. Maar de publicatie in 1841
door Quicherat van de historische bescheiden betref-
fende haar proces en rehabilitatie, plaatsten het
onderwerp op een reëlen grondslag.

In den laatsten tijd hebben zich nogmaals twee
schrijvers van grooten naam met het raadsel der
glorieuze Maagd bezig gehouden. Een in Frankrijk:
de nog niet lang geleden gestorven Anatole France,
die in zijn Vie de Jeanne d'Arc getracht heeft,
het geval-Jeanne historisch, psychologisch en zelfs
psychiatrisch te benaderen, waarbij hij echter, meer
kunstenaar zijnde dan geleerde, zich volgens veler
mening niet van zijn sterkste zijde heeft doen
kennen.

En een in Engeland: George Bernard Shaw, die
in 1923 '24 de algemeene belangstelling van het
lezende en serieus-tooneelwerk-minnende publiek
der heele wereld tot zich trok door zijn Saint
Joan.

Op zichzelf is het reeds merkwaardig, dat iemand
als Shaw zich waagt aan een dergelijk onderwerp.
Twee jaar geleden had ik gelegenheid¹⁾ op iets der-
gelijks te wijzen bij Thomas Hardy, den grijzen
grootmeester der Engelsche letteren, die, realist en
naturalist en materialist als hij is, zich op zijn
ouden dag nog keerde tot een bij uitstek roman-
tisch onderwerp als de noodlottige liefde van
Tristram van Lyonesse en de schoone Isolde,
welke hij behandelde in zijn De Koningin van
Cornwall.

Dat verscheen in November 1923. In de Kerst-
week van hetzelfde jaar werd Shaw's Saint
Joan voor 't eerst opgevoerd te New-York en in
1924 te Londen, waarop nog in hetzelfde jaar het
stuk in boekvorm verscheen (dit direct door den
druk wereldkundig maken van toneelspeelen is door
Shaw ingevoerd en heeft hem zijn ver verbreiden
roem bezorgd). Zooals Shaw pleegt te doen, heeft
hij ook vóór De Heilige Johanna een lange,
zeer instructieve voorrede geschreven, die de waar-
de van het stuk aanmerkelijk verhoogt.

¹⁾ Zie Stemmen des Tijds, en Neophilologus,
nietste jaargang 1924.

op dat platte vlak heeft aangenomen en met ons
meegaat ter genezing.

De kathedr verloochend.

II.

En als zij hem overdekt hadden, sloegen
zij hem op het aangezicht, en vragden hem,
zeggende: „Profeteer, wie het is, die u ge-
stagen heeft.” Lucas 22:64.

In het lijdensverhaal heeft God de nevenfiguren
ons voor oogen doen schilderen, niet alleen om
ons te leeren, „dát” het ongeloof en de vijandschap
van heel de wereld zich aan Christus vergriipt,
maar ook om het „hoe” ons te doen verstaan.
Als wij zeggen: zie, hoe ze Jezus met vuisten slaan,
en leer hieruit, hoe slecht ze zijn, dan zeggen we
niet genoeg. De vijandschap weigert Jezus te ge-
looven; maar de weigering zelf wordt op zulk een
manier uitgesproken, dat ieder duidelijk merkt: deze
mensen willen niet; zij nemen Jezus niet gelijk
Hij is.

Duidelijk blijkt dat in de wijze, waarop in het
priesterlijk paleis Jezus gehoord is. Ze blinddoeken
Hem; en vervolgens slaan de groote heeren met
het personeel hem op het gelaat en grijzen, dat
hij nu maar eens precies zeggen moet, wie hem
daaroven geraakt heeft. Hij is immers profeet en
een profeet behoort toch alles te weten?

Eén ding valt hier dadelijk op: ze vernederen
de profetie en ze maken er een soort waarzeggerij

Want daar is Shaw, die graag betoogt, ridiculi-
seert, paradoxen lanceert en zijn scherp vernuft
laat spelen en schitteren, in zijn element. Maar
overigens, — is Shaw de man om een historisch
toneelspel te schrijven over de Maagd van Or-
leans? Hijzelf zegt, dat een eerste vereischte daar-
voor is, dat men moet doorgedrongen zijn in den
geest der Middeleeuwen. Maar hoe kon hij, zooals
toch noodig zou zijn, dien tijd van autoriteit
en vroomheid waardeerd begripen, hij, die
als discipel van Samuel Butler (ik bedoel natuur-
lijk den 19e eeuwse) Goddelijk en menselijk
(ook het onderlijk) gezag ontken en wiens koude,
mchtere, spottende verstandelijkheid de antipode
is van Middeleeuwsche vroomheid?

Shaw is altijd interessant en buitengewoon gees-
tig. Zijn geestigheid is snel als de bliksem en leven-
dig als de zang der vogels. „Foei!” schreeuwde
een stem in den schouwburg, toen Shaw naar voren
kwam, onder doorderend applaus, aan het einde
van een van zijn spelen. „Foei!” — „Ik ben het
met u eens, mijnheer”, zei Shaw, „maar wat zijn
wij met zijn beiden tegenover zoovelen?”

Die geestigheid, dat fonkelend vernuft, die flitsen-
de epigrammen, die allesdurvende... laat ik zeggen
vrijmoedigheid, gepaard aan zijn superieuren, schit-
terenden stijl, maken Shaw zoo populair.

Maar zie hier Shaw, zooals A. G. Gardiner hem
teekent: „Hij heeft voor niets vereering en geen
eerbied voor wat anderen vereeren. Godsdienst is
voor hem gelijk een mist in den geest, welke het
zien der werkelijkheid belemmert. „Ecrasez l'In-
fame” zou hij willen zeggen met Voltaire, en hij
ziet uit naar de eeuw der zuivere rede, wanneer
het intellect het geheele verwarde kluisen des levens
zal hebben ontward en geordend, en de menschen,
veilig en zeker in hun wetenschap en hun op nuttig-
heid berustende levensorde, zullen lachen over de
aandoenlijke bijgeloovigheden van hun vaders, en
zich met tevredenheid zullen wenden tot het voortref-
felijke logisch in elkaar gezette systeem der mate-
rieële dingen, die zij er voor in de plaats hebben
gesteld.”

Gardiner vervolgt: „Dit is geen nieuwe droom.
Het is een droom even oud als het conflict tusschen
intellect en emotie. Het is gebaseerd op de hypo-
these, dat de menschelijke ziel geen verlangen kent,
dat niet kan worden bevredigd door de weten-
schappelijke oriëntering van onze materiële rela-
ties met het heelal”.

En verder: „De heer Shaw ziet alles scherp en
klaar, en zonder een speciale atmosfeer. Hij is
niets dan daglicht; maar het is een daglicht, dat
niet verwarmt. Het is schitterend, maar verkillend.
Hij doet u aan als die Maartsche dagen, wanneer
de oostenwind door de zonneshijn snijdt als een
mes zoo scherp”.

En hij besluit: „Men keert zich af van zijn koude
helderheid en prachtige zelfverzekerdheid tot de
mensen, die niet alleen spreken tot het verstand,
maar ook tot het hart, die niet alleen menschie-
vende, maar ook menschelijke wezens zijn... Het
verstand is wonderbaarlijk, maar niet minder wer-
kelijk is wat de ziel, het hart, ons aanwijst als
noodig te zijn. Laten we hebben een helder ver-
stand; maar het is een dorre wereld, die de intuïties
van het hart buitensluit”.

Niemand heeft Shaw misschien beter geteekend
dan Max Beerbohm, die hem caricatureert als Me-
phistopheles, zijn gevorkte staart met de ééne hand
vasthoudend, terwijl hij zich met de andere over
den rooden baard strijkt.

En is deze man de persoon er voor om een figuur
als de Maagd van Orleans in een drama naar
waarde uit te beelden?

Een autoriteit als Professor Brugmans, die in
zijn jongste dies-rede aan de gemeentelijke univer-
siteit van Amsterdam „het beeld der Maagd” heeft

van. Als Jezus zegt: ik ben een profeet, dan ma-
ken zij er van: ik ben een waarzegger, een kun-
stenmaker, een oplosser van raadseltjes. En ja,
zulk menschen doen voor het oog der schare
altijd geheimzinnig; ze omhullen zich met een waas
van bovennatuurlijkheid; ze ontsnappen aan alle
controle, m.a.w. het zijn menschen, die even voor
u gaan „staan”, die onrustig voor u heen en weer
dribbelen, maar die nooit bij u gaan „zitten” op
een „kathedr”, om rustig met u te praten en u
zooveel te laten meedragen van hun eigen weten-
schap als gij maar vermoogt te verdragen. En is
het nu niet een ontzaglijke verzware van Christus'
messiaansche smart geweest, dat men dit spot-
beeld, deze schandelijke karikatuur gemaakt heeft
van zijn profetisch ambt? Hij heeft nog pas zich
verdedigd met een beroep op zijn „kathedr”: hij
had geen enkel geheimwoord gesproken en op-
zettelijk alle geheimdoenerij van de hand gewezen.
Ja, Jezus gaat nog verder en verwijt met nadruk,
dat zijn rechters wel in het donker geheimzinnig
doen, maar dat juist Hij zich daarvan vrijhou-
den heeft. Hoor hem betoogen: Ik heb in het
openbaar tot de wereld gesproken; ik leerde altijd
in synagoge en tempel, waar alle Joden samen-
komen. Wat ik leerde, kunnen ze allen weten en
ik leerde niets in het geheim. Tot driemaal toe
zegt Jezus met nadruk: zoo deed ik (Joh. 18:20
en 21). En zoo heeft hij in het paleis van den
priesterlijken rechter er op gewezen, dat hij zijn

behandeld en daarin volgens het verslag der Nieu-
we Rotterdamsche Courant verklaard heeft,
dat hij zich jarenlang bezig heeft gehouden met het
onderzoek van de historische persoonlijkheid, die
Jeanne d'Arc heet, geeft Shaw den lof, „dat hij
ernstig de historische figuur van de maagd in haar
tijd bestudeerd heeft”. Dit blijkt inderdaad, vooral
ook uit de reeds door mij genoemde magistrale
voorrede.

Maar Dr Brugmans' bezwaar tegen Shaw's drama
is: „Deze Jeanne gelooft eenvoudig niet aan zich-
zelf. Zij gelooft niet, omdat Shaw, de moderne
scepticus, zelf niet geloofde. Met ironie, waarmee
ook de min of meer ridicule epiloog is doorweven,
valt hier niets te beginnen. Shaw behoefde niet
aan Jeanne's verschijningen te gelooven, maar hij
moest gelooven aan haar zelf. Dat is niet het geval,
het blijkt althans nergens. Nergens is een spoor van
die overgave, waaruit alleen de groote dingen kun-
nen voortkomen. Hier is een historische stof, die
alleen met critiek niet viel te benaderen”.

Hier ben ik het grootendeels mee eens. Vooral
met de laatste twee zinnen. Shaw's drama is in
vele opzichten superieur werk en geen litterair
product heeft haar, wat de feitelijkheden der historie
betreft, zoo goed recit gedaan. Maar er ontbreekt
iets aan. Het is een mooie perzik, maar die groen
geplukt is. De warme kleur en de aromatische geur,
die de koesterende zonnestrallen er aan hadden
kunnen geven, worden gemist. En daardoor is ook
de smaak niet zoo goed, als ze anders had kunnen
zijn.

In de voorrede zegt Shaw merkwaardige dingen
over Jeanne. Haar visioenen verklaart hij zoo: „Er
zijn menschen in de wereld wier verbeelding zoo
levendig is, dat wanneer ze een idee hebben, het
tot hen komt als een hoorbare stem, soms geuit
door een zichtbare gestalte”. Dit was het geval
met de Maagd.

Zij was, volgens Shaw, de eerste Protestantsche
martelaar. Protestantisch was zij, omdat zij, met
voorbijgang van de kerkelijke autoriteiten, alleen
wilde luisteren naar haar eigen „stemmen”. Daarom
was het volkomen logisch van de Kerk om, uit
zelfbehoud, haar te veroordeelen. Ook is het vol-
komen begrijpelijk, zegt Shaw, dat 25 jaar na haar
verbranding (op aandrang van Karel VII, die zijn
kroning gewettigd wou zien, en met medewerking
der Kerk) het vonnis herzien en Jeanne gereha-
bilitieerd werd; men had toen geen last meer van
haar en kon haar „stemmen”, die haar zoo uit-
nemend hadden geleid, voor hemelsche openbarin-
gen houden, hoewel ze in 1431 als duivelsche
waren gebrandmerkt. De consequentie is haar cano-
nizatie in 1920. Maar als Jeanne (in de epiloog)
terug wil keeren, dan moet niemand daar iets van
hebben. Dit leidt Shaw tot het waarlijk grootsche
slot van zijn epiloog, waar hij de Maagd laat zeg-
gen: „O God, die deze schoone aarde gemaakt hebt,
wanneer zal ze gereed zijn Uwe heiligen te ontvan-
gen? Hoe lang, o Heer, hoe lang?”

VELDKAMP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

„De Wateren onder de Aarde”.

Laat mij over deze woorden in Ex. 20:4 en
Deut. 5:9, die tegenwoordig bijzonder onder de
aandacht vallen, iets mogen zeggen.

Deze woorden zijn, in direkten zin, door God
zelf gesproken. Bij deze en andere alzo tot ons
komende woorden Gods zie ik niet, dat wij nog
eenigszins kunnen spreken van organische inspi-
ratie: zij zijn niet gegaan door het intermediair van
den menschelijken geest. Deze word hier niet toe-
gelaten, zijn speciaal vorm er aan te geven.

leer aan ieder ter nadere beproeving heeft over-
gelaten. Toevens en waarzeggers beroemen zich
er op, dat niemand hen controleeren kan; zij zijn
er trotsch op, dat „eer de haan tweemaal gekraaid
heeft, de domme menschen hen driemaal MOETEN
verloochenen”. Hun discipelloosheid is hun glorie.
Maar Jezus beroemt zich erop, dat niemand hem
driemaal verloochenen kan, eer de haan tweemaal
kraait, of het is zijn eigen schuld. Zijn discipel-
schare is, als zijn kathedr, zijn blijdschap en kroon.
En daarom gaat de spot der vijanden hem voorbij.
Hij is niet de geheimdoener, dien zij thans in zijn
machtsloosheid tergen willen, gelijk de Filistijnen
met Simsons plegen te doen. En zoo is in het pries-
terhuis bewezen en aan den ingang van Jezus'
lijden opnieuw gebleken: de Christus, dien men
bestrijdt, is de ware Christus niet. Zijn bestrijders
zien Hem nooit zuiver, tenzij ze de onvergeeflijke
zonde doen van de bewuste lastering tegen den
Heiligen Geest. Alleen het geloof ziet Hem gelijk
Hij is. Ongeloof is ongeduld; het gaat den kathe-
der voorbij, waarop Christus zijn thema uitwerkt,
om tegen het thema te kunnen blijven strijden
in eigenwilligheid.

K. S.

¹⁾ Een uitspraak, door Nietzsche op zichzelf toegepast.

Hier is daarom wel allermint te zoeken een volgen van zeer dwalende, onde meeningen. Doch ook bij een m.i. hoogst organische inspiratie, als waar de H. S. streng logisch betoog en redeneringen geeft als zeer dikwijls bij Paulus, is zooiets in haar bladen in het geheel niet te zoeken. Waar zou dan haar betrouwbaarheid blijven?

De Zoon Gods, — en immers Zijn Woord is het wat de Schrift behest, — is dan niet meer ten volle zooals Hij zich noemt: „Ik ben het Licht der wereld“. En dan terstond daarop: die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben“. Joh. 8:12. Het zal noodig zijn, dit dan aan te nemen met belangrijke beperkingen! Dit Licht Gods, dat, naar ik meende, absoluut is, houdt Zijn stralen naar sommige zijden in, laat naar sommige zijden ons armen en blinden in den steek, geeft ons, die Gods kinderen mogen zijn, in vele opzichten aan de duisternis van de wereld over! Wij zijn, naar een zekere zijde des levens, eigenlijk niet in Christus, en Christus eigen, Zijn lichaam, voor een groot gedeelte in elk geval moede zeilen op eigen kompas!

Echter neen. De Heere stelt zich nederbuigende, wel als 't ware afhankelijk van de onder menschen heerschevende vormen van denken en voorstellen, opdat Zijn openbaring werkelijk tot het algemeen menschelijk bewustzijn kunne komen, maar niet van hun dwalende, misleidende gedachten, om deze nog Goddelijk te bevestigen, en zoo, mede door Zijn bijzondere openbaring, die tot redding gegeven is, de duisternis nog dikker te maken. Doch neen, het karakter van duisternis is alleen eigen aan alle ongeloofige, en half-geloofige welschap, tot hoe hooge vlucht zij in uiterlijk opzicht moge komen.

Maar Gods Woord is wetenschap, in den meest vollen zin des woords, naar Zijn wezenlijken, door Gods Geest bedoelden inhoud; maar naar Zijn vorm is het niet wat men „wetenschappelijk“ noemt. De Schrift spreekt immer de taal van het volk, opdat zij verstaanbaar zou zijn voor den eenvoudigen, en toch ook voor den hoogst stijgenden geest, opdat zij in waarheid zij „het boek voor de menscheit“.

Het is daarom wel zeker, dat de uitdrukking „de wateren onder de aarde“ naar den vorm op één lijn staat met Jozua 10:12, 13. Ik neem dus de woorden geheel eigenlijk, en acht ze overeen te komen met de plechtige woorden in Gen. 7:11: In het zeshonderdste jaar des levens van Noach, in de tweede maand, op den zeventienden der maand, op dezen zelfden dag, zijn alle fonteynen des grooten afgronds opengebroken, en de sluizen des hemels geopend.

Opmerkelijk is zelfs, dat de bron der wateren, die over de aarde kwamen, gesteld wordt in de diepte, genoemd: „de groote afgrond“. Dat is dus voor de Schrift het groote water-reservoir.

En nu kan men van deze wateren niet zeggen, dat ze onder de aarde zijn, deze in haar geheel genomen. Maar men kan wel zeggen, dat zij voor ieder mensch onder de aarde zijn, die hij betreedt en bewoont. Zoo kwamen dus in Noachs tijd de wateren van boven én beneden; neen zelfs in de eerste plaats van beneden.

Maar, zal iemand zeggen, wat is daar voor levend wezen, dat men zou kunnen afbeelden? Ik zeg: wie zal daarop antwoorden? Wie heeft daar gezien? Wel men ik, dat niet alleen in wateraderen aan de aardoppervlakte, maar ook in grotere diepten wel visschen ontdekt zijn. Zoo heeft men in de Sahara wel zulk een ontdekking gedaan, en wel van zulke visschen als ook elders in rivieren in Afrika wel voorkomen, waaruit men dan zijn conclusies trok betreffende den vroegeren vermoedelyken vorm van dat woestijngebied. Doch ook in groote diepte heeft men wel visschen ontdekt, die echter wat verschillen van de op de aarde bekende.

Doch ook afgedacht van dat alles, kunnen de wateren der zeeën en oceanen niet met het water in het hart der aarde in verband staan? Zijn er niet plaatsen in den oceaan waar men geen grond kan peilen? Geeft dat niet althans de mogelijkheid aan van een hier bestaande, voor ons natuurlijk verborgen, eenheid met die diepste fonteynen der wateren? En indien dit niet te stout gedacht is, wat belet dan nog om te denken, dat het in de diepte der oceanen bestaande dierlijke leven zich zelfs ook uitstrekt tot in de diepste kolken der aarde. Ps. 18:16?

Bij het licht hiervan geven plaatsen als Ps. 136:6: die de aarde op het water uitgespannen heeft, en 24:2: Hij heeft ze (de wereld) gegrond op de zeeën, en heeft ze gevestigd op de rivieren, te denken. In Ps. 136:6 en 24:2 wordt voor „op“ dezelfde praepositie gebruikt; die ook kan vertaald worden: over, overheen. Deze plaatsen geven blijkbaar aan, dat de aardkorst rust op, als 't ware, uitgespannen is over wateren, of: over wateren heen, die aanwezig zijn in diepe kolken, zeeën en diep verborgen rivieren.

Ook weten wij, dat in het ingewand der aarde zich vuur bevindt, hetgeen een eenigszins ondenkbare combinatie schijnt te geven. Doch, wat weten wij van hetgeen in het hart der aarde is, en kan zijn, en hoe en in welke verhouding tot elkander de elementen daar bestaan?

Het gaat in Ex. 20:4. Deut. 5:8 over drie ter-

reinen, vanwaar de Israëliet geen gelijkenis mocht nemen om zich daarvoor te buigen. Nu schijnt die laatste toevoeging „in de wateren onder de aarde“ toch wat gezocht. Immers, er mogen levende wezens of organismen zijn, wie wéét daar van? Maar toch, wij hebben gezien, er is reden om aan te nemen, dat er hier wel zijn.

En ook dit. De machtige geest van het pluralisme (het tegendeel van het monisme), heersche in alle polytheïsme, animisme enz. kent geen bepaling. Geen éénheid is hier, alleen een eindeloze veelheid van beginselen, en hiermede in den grond van goden.

In de door ons besproken Goddelijke driedeeling nu, wordt niets uitgesloten. Er wordt geen ruimte gelaten. Er wordt van de schier onverbetterlijk afgodische neiging van Israël alle opening tot althans éénige afgodery finaal afgesneden. Niets, vanwaar ook gehaald, mócht vereerd. Uitsluitend den Heere kwam dit toe.

Maar, zal men zeggen, die uitsluiting is toch niet zoo volkomen. Immers, de wateren langs de landden worden niet genoemd, en daar zijn zeer zeker, ten minste voor het vermoeden der menschen, vrij wat meer organische wezens.

Mij dunkt, dit is verkeerd gezegd. In de tweede plaats toch wordt genoemd „hetgeen onder op de aarde is“.

Onder op de aarde, n.l. onder den hemel, is ten eerste het droge (het land) en in de tweede plaats water: rivieren, en ook de zeeën en oceanen, die (uitgenomen de gedeelten, die niet te peilen zijn), voor den mensch met gewone voorstelling, ter dege „op“ de aarde zijn, en niet anders.

En zoo wordt Goddelijk hier de gansche aarde, ja het gansche heelal omvat. Niets van hetgeen in den hemel is, die ieder boven zich ziet en heeft, noch van hetgeen op de aarde, noch zelfs van hetgeen in de wateren onder de aarde is of men mocht meenen daar te zijn, mocht gediend. (Denk aan hetgeen men wel in de onderwereld, of tartarus zich dacht!)

Niets, niets van het gansche geschapene, niets van wat tot dat gansche gebied behoort, of men mocht meenen daar ergens ook te vinden te zijn, mocht voorwerp van aanbidding zijn, alleen, en uitsluitend de Heere God.

En hoe noodig voor den Israëliet een zoo scherp gesteld verbot was, toont wel de geschiedenis van eeuwen van vallen en weer opstaan en herhaalde oordeelen Gods, in de eerste plaats wegens afgodery, tot Israël eindelijk, eindelijk het ging verstaan, en zich daar kon plaatsen, dat er één ééniq God is, en slechts één zijn, n.l. de God Israëls.

A. M. DIERMANSE.

Wanneer wij bij dit stuk geen materiële opmerkingen maken, beteekent dit allermint, dat wij zulke opmerkingen niet hebben. Wij willen echter Ds Diermanse het vrije woord geven.

Redaktie.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

Prof. Dr H. E. Dosker herdacht.

Zooals wij beloofd hebben, geven wij thans het artikel, waarin „De Hope“ Prof. Dosker herdacht.

Zooals we verleden week meldten, Dr Henry E. Dosker overleed te Louisville, Ky. op Donderdagmorgen den 23sten December.

Dr Dosker is een onvergetelijk leider geweest in onze Gereformeerde Kerk. Ook tijdens zijn professoraat te Louisville, waaraan hij 24 jaren van zijn rijk en nuttig leven heeft besteed, bleef hij toch met hart en ziel de Kerk der Gereformeerde Vaders binninnen. Zijn zomervacaties bracht hij geregeld door in Michigan, zodat hij gestadig in contact bleef met onze Kerk en in vele gemeenten bij gelegenheid optrad om het Woord te bedienen.

Zooals Dr J. van der Meulen in zijne welsprekende rede zei bij de begrafenisdiensten te Grand Rapids, Mich., Dr Dosker was een der dienstknechten, wien de Heere vijf talenten had toevertrouwd en die met al die talenten gewoekerd heeft en ten zegen is geweest in den wijngaard zijns Heeren.

Dr Dosker was een zeer welsprekend en bezielend redenaar op den kansel. Hoe boeiend wist hij voor de gemeente het Woord Gods te ontvouwen. Zijn onderwerp was Jezus Christus en dien gekruist. Hij was bezield in zijn overtuiging omtrent de waarheden van Gods geïnspireerd Woord. Niimmer was hij dor of droog in zijn betoog. Hij sprak niet alleen tot het verstand, maar ook tot het hart. Daarbij was hij altijd met ernst en kinderlijken eerbied vervuld als hij de waarheden des evangelies ontvouwde. Dr Dosker had zin voor humor en wist er winst mee te doen in zijn lezingen op den professoralen catheder en in onderlinge gesprekken. Doch op den kansel hield hij die altoos op den achtergrond. Dan scheen hij vervuld te zijn met den ernst die gepast is voor „een sterveling die aan stervelingen“ de waarheden van zonde en genade, van schuld en verzoening, van straf en vergeving, van gerechtigheid en heiligheid in Christus Jezus verkondigt. Dit is de buitengewone kracht geweest in zijne evangeliebediening en het geheim dat hij zoo algemeen gewenscht werd het Woord aan de gemeente te ontvouwen.

Drie gemeenten, zoo we ons niet vergissen, heeft hij in onze Kerk bediend, Ebenezer, Eerste Grand Haven en de Derde te Holland, alle in den staat Michigan.

Dr Dosker was ook een geleerde in den volsten zin

des woords. Hij was studikus van top tot teen. Hij was op vele terreinen een belesen en goed onderrecht vorschier. Toen hij nog predikant was te Holland, gaven zijn geschriften getuigenis van zijn bekwaamheid en geleerdheid, met name op het terrein der Kerk-geschiedenis.

Dr Dosker was niet alleen een kerkhistoricus van den eersten rang maar een onderwijzer zoodat er slechts weinigen worden gevonden.

Kerkgeschiedenis is een dor en droog vak, zoo heeft men vaak en niet geheel ten onrechte, beweerd. Niet elk geleerde heeft de bekwaamheid jeugdige studenten te bezielen met liefde en vooringenomenheid voor de geschiedenis der Kerk. Dr Dosker blonk uit als professor in de Kerkhistorie. Nadat hij eenige jaren te Holland in het Seminarie onderwijs had gegeven, had men in de inrichtingen van andere Kerken de aandacht op hem gevestigd. Het gelukte de Theologische School der Presbyteriaansche Kerk te Louisville, Kentucky, hem te bewegen om een benoeming in die inrichting te aanvaarden, waarin hij een groot deel zijns levens met veel zegen heeft gearbeid.

Dr Dosker heeft ook het lief en leed des levens ondervonden. Zijn eerste en tweede gade zijn beide hem voorgestaan in de eeuwige rust.

Ieder die hem van nabij gekend heeft, weet hoe diep hij die verliezen heeft gevoeld. Hij was een liefhebbend man en vader. Zijne kinderen had hij innig lief. Altijd hoorde men iets uit zijn mond omtrent zijne kinderen en later over zijne kleinkinderen. Hoe dankbaar was hij, dat zijne kinderen den Heere vreezen en ook dienstbaar zijn in de Kerk van Christus.

De Geref. Kerk is aan Dr Dosker zeer veel verschuldigd. De gaven die de Heere hem had geschonken heeft hij goed besteed tijdens zijn dienst in onze Kerk.

Lange jaren heeft hij geregeld voor De Hope en The Leader gearbeid en zijn artikelen waren altijd in keurigen stijl geschreven.

Onder de vele boeken die van tijd tot tijd door hem in het licht werden gebracht, zijn vooral bekend: „De Zondagsschool“, „Het leven van Dr A. C. van Raalte“, „Schetsen der Kerkgeschiedenis“, „De Hollandische Wederdoopers“, „Johan van Oldenbarnevelt, Martelaar of Verrader“.

In denzelfden geest schreef ook „The Leader“. Dit blad meldt nog, dat Dr Dosker zeer hoog waardeerde de prediking en het onderwijs van Dr N. M. Steffens. „Hij zag tegen hem op als tegen een reus in het verstand en een groot apologet.“

Dr Beets wijdt aan hem een breed artikel in „The Banner“. Hij zegt: „Het Gereformeerde Protestantisme in Amerika heeft inderdaad door het verscheiden van Dr Dosker een groot verlies geleden. Maar wij zijn dankbaar, dat hij zoo lang onder ons mocht blijven — een man met een rijken geest, een liefhebbend hart en altijd willig om hartelijk de hand uit te steken naar hen, die Christus lief hadden, ofschoon zij door kerkinuren van hem gescheiden waren“.

Mohammedaansche Zending in Europa.

Deelden wij een vorig maal iets mee over de Mohammedaansche missie in Amerika, thans kunnen we eenige gegevens verstrekken betreffende Europa, al zijn ze verre van volledig en al zouden we onzen lezers liever een nauwkeurige statistiek voorleggen.

Wij ontleenen het onderstaande aan de „Ref. Schweizer Zeitung“.

Een merkwaardig teeken des tijds is het feit, dat in den laatste tijd de Islam bijna in alle landen der aarde door verenigingen, inlichtingen-bureaux, tijdschriften, tractaten, en onderwijs in Arabisch voor pasbekeerden stelselmatige propaganda voert, al gaat deze bedrijvigheid niet van den rechtmatigen Islam, maar van indische en perzische sekten uit. Zoo heeft de vurig voor de zending ijverende Indiër Mirza Ghulam in Woking in Engeland een moskee gesticht en een succes gehad, dat tot in adellijke kringen reikte; in Berlijn werden in de laatste jaren twee moskeeën gebouwd, in Parijs één met medewerking van de regering. Een gewichtige toekomst is overigens voor de mohammedaansche propaganda in de moderne kultuurwereld bij de bekende zwakheden van den Islam niet te verwachten. In Genève moet er binnenkort een moskee opgericht worden.

Wij zijn het er mee eens, dat dit op zichzelf geen reden tot ongerustheid biedt. Maar wel teekent het het verval van het christendom, dat zulk een zending nog eenigszins voet kan krijgen.

Kerkelijk Berlijn.

Twee moskeeën op het groot aantal kerken in Berlijn beteekent nog niet heel veel.

De „Reformierte Kirchenzeitung“ biedt het volgende overzicht:

Er zijn in Groot-Berlijn niet minder dan 747 kerken, kapellen en andere vergaderplaatsen voor godsdienstige doeleinden. De „Evangelische“ Kerk is daarin natuurlijk het sterkst vertegenwoordigd, n.l. met 244, en van de 1198 geestelijken en predikers behooren er 471 tot haar. Bij de 399 personen, die in de publicaties van het Berlijnsch Statistisch Bureau als „geestelijken“ der Nieuw-apostolischen aangegeven staan, zal het voor het grootste gedeelte wel om „leeken-predikers“ gaan. Desgelijks bij de 56 der Baptisten en de 19 der Adventisten. De Roomschen beschikken over 55 kerken en 187 geestelijken, terwijl de Joden 13 synagogen met 15 rabbijnen hebben. Behalve de Evangelischen, Roomschen en Joden hebben in Berlijn nog de volgende richtingen hun aanhangers: Nieuw-apostolischen (13046 leden), Katholiek-Apostolischen (6799), Baptisten (6660), Evangelisch-Lutherischen (5918), Methodisten (1197), Adventisten (1959).